C/2024/877

6.2.2024

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Energetické politiky a strategie v evropsko-středomořském regionu

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2024/877)

Zpravodaj: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Spoluzpravodajka: **Maria Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	23. 2. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	28. 9. 2023
Přijato na plenárním zasedání	26. 10. 2023
Plenární zasedání č.	582
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	214/2/3

1. **Závěry**

1.1 Středomořský region bude klimatickou krizí postižen neúměrně více než jiné oblasti a byl již také označen za kritické místo z hlediska této globální krize.

1.2 Přechod od uhlovodíků k hospodářství opírajícímu se o energii z obnovitelných zdrojů v evropsko-středomořském regionu se může ukázat jako cenný nástroj pro udržitelný a inkluzivní hospodářský růst, regionální obchod a spolupráci.

1.3 Posun od energetického systému založeného na fosilních palivech k režimu obnovitelných zdrojů má nevyhnutelně geopolitické, hospodářské a sociální důsledky, včetně toho, že budou existovat „ti, kdo v transformaci prohráli“. Evropská unie pak může tyto dopady zmírnit.

1.4 Vzhledem k doplňkovostem v oblasti energetiky mezi severem a jihem mají pro rozvoj integrovaného energetického systému v evropské a středomořské oblasti zásadní význam energetická propojení.

1.5 Mikropodniky a malé a střední podniky se mohou stát základní součástí nové evropské energetické strategie v evropsko-středomořském regionu.

2. **Úvod**

2.1 Oblast Středomoří má strategický význam pro dodávky energie do EU, a to zejména kvůli energii z fosilních paliv dovážené z řady zdejších zemí. Vztahy v oblasti energetiky charakterizuje ve Středomoří jak spolupráce, tak strategické napětí. Očekává se, že současná geopolitická a energetická situace posílí význam energetiky a učiní ji středobodem vztahů mezi Evropou a Středomořím.

2.2 Středomořský region bude klimatickou krizí postižen více než jiné oblasti a byl již také označen za jedno z kritických míst z hlediska této globální krize. Z dramatické situace v této oblasti je jasně vidět, jak zásadní význam má dosažení cílů Pařížské dohody a cílů udržitelného rozvoje stanovených OSN. Vzhledem k tomu, že odvětví dodávek energie přispívá k emisím skleníkových plynů nejvyšší měrou, je prioritou urychlit ve středomořském regionu transformaci energetiky spočívající v přechodu od fosilních paliv k palivům bezuhlíkovým.

2.3 Zatímco členské státy EU vypracovaly politiky pro diverzifikaci své skladby zdrojů energie s cílem snížit své emise skleníkových plynů, což nakonec vedlo k přijetí nejambicióznější transformační strategie na světě – Zelené dohody pro Evropu –, země jižního a východního Středomoří v současnosti nesměřují k dekarbonizaci svých odvětví energetiky stejným tempem. V tomto ohledu je Zelená dohoda pro Evropu inspirujícím příkladem, klíčovým nástrojem pro větší spolupráci v oblasti energetiky a příležitostí pro udržitelnější energetickou politiku v rámci celého Středomoří.

2.4 Středomoří je obdařeno významnými obnovitelnými zdroji energie, které nabízejí nebývalé příležitosti pro energetickou bezpečnost a spolupráci v celém regionu. Zejména země jižního a východního Středomoří mají potenciál v oblasti solární energie, který je z celosvětového hlediska na nejvyšší úrovni. Tento potenciál v oblasti energie z obnovitelných zdrojů kontrastuje s nerovnostmi a různorodostí, jimiž se v současné době vyznačuje zdejší energetické prostředí. Nové energetické prostředí, které bude založeno na energii z obnovitelných zdrojů, poskytne příležitost zapojit do mezinárodního obchodu s energií více zemí.

2.5 Zatímco země severního Středomoří zažívají pokles poptávky po energii, v zemích jižního a východního Středomoří tato poptávka setrvale roste, což je způsobeno demografickým a hospodářským růstem a elektrifikací. Podle odhadů by v jižním Středomoří mohlo v budoucích desetiletích dojít k tomu, že bude panovat výrazný rozdíl mezi poptávkou a nabídkou.

2.6 Situaci v oblasti energetiky, která byla po pandemii COVID-19 již tak velmi nestabilní, narušila vedle transformace energetiky výrazně také válka vyvolaná Ruskem na Ukrajině. Vzhledem k tomu je kladen důraz na jiný základní pilíř politik v oblasti energetiky: zabezpečení dodávek energie. V důsledku ruské invaze se EU rozhodla postupně ukončit svou závislost na ruských fosilních palivech a zahájila plán REPowerEU, jehož cílem je zvýšit úspory energie, diverzifikovat její dodávky a urychlit zavádění energie z obnovitelných zdrojů. Následně vydala Evropská komise společné sdělení nastiňující vnější angažovanost EU v oblasti energetiky měnícím se světě. Komise se domnívá, že země jižního sousedství mají zásadní úlohu při diverzifikaci dodávek plynu do EU a při podpoře spolupráce a obchodu v oblasti energie z obnovitelných zdrojů, přičemž tento region staví do středu nově vznikajícího energetického prostředí.

3. **Obecné připomínky**

3.1 Jak je uvedeno v ministerském prohlášení Unie pro Středomoří týkajícím se energetiky (Lisabon, 14. června 2021), společným cílem 43 členských zemí této unie je spravedlivý přechod na oběhové, nízkoemisní, inkluzivní, odolné a udržitelné ekonomiky a společnosti účinně využívající zdroje a energii. Transformace energetiky ve středomořském regionu proto vyžaduje rychlejší a podstatné snížení výroby a spotřeby fosilních paliv, a to jak ze strany průmyslu, tak ze strany domácností. Masivní zavádění energie z obnovitelných zdrojů, které může společně s energetickou účinností umožnit dosažení cílů uhlíkové neutrality, stále nedosahuje celosvětového průměru – představuje 11 % celkové spotřeby energie ve Středomoří.

3.2 Jak bylo uvedeno na konferenci Evropského hospodářského a sociálního výboru (EHSV) o geopolitickém rozměru Zelené dohody pro Evropu, je Zelená dohoda, jež z EU dělá průkopníka v oblasti transformace energetiky, silným katalyzátorem koordinovaných opatření. V tomto smyslu je podstatou vnějšího rozměru Zelené dohody pro Evropu, aby EU motivovala sousední země k tomu, aby sdílely stejné ambice a připojily se k ní na cestě k udržitelnosti, k čemuž ve středomořském regionu v současnosti nedochází. Pro EU je zvláště důležité zamezit riziku úniků uhlíku.

3.3 Země jižního a východního Středomoří se nicméně zavázaly k plnění ambiciózních cílů za účelem snížení svých emisí skleníkových plynů, a to i prostřednictvím rozvoje energie z obnovitelných zdrojů a zvýšení energetické účinnosti. Tyto cíle je možné splnit pouze s jednoznačnou politickou vůlí a vnější technickou a finanční podporou.

3.4 Objem investic do energetiky, které jsou zapotřebí k tomu, aby středomořský region dosáhl do roku 2050 uhlíkové neutrality, je nemalý: Středomořské monitorovací středisko pro energetiku (OME) ve své publikaci věnované výhledům tohoto regionu v oblasti energetiky, kterou vydalo v roce 2022, odhaduje, že jde o více než 6 700 miliard eur. Z této studie rovněž vyplývá, že polovina těchto investic bude muset být provedena v zemích jižního a východního Středomoří. Jen na investice do energie z obnovitelných zdrojů připadne 70 % z této částky.

3.5 Vnější rozměr Zelené dohody pro Evropu, nová Agenda pro Středomoří a nedávná vnější energetická strategie EU svěřují EU důležitou úlohu při prosazování energie z obnovitelných zdrojů a energetické účinnosti v jejím jižním sousedství. Tato úloha by měla být naplňována zejména prostřednictvím Nástroje pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci (NDICI – Globální Evropa), z něhož bude 30 % rozpočtu věnováno na boj proti změně klimatu a životního prostředí. V této souvislosti je maximálně důležité, aby EU a její partneři dokončili víceleté orientační programy určující

prioritní oblasti spolupráce, které umožní urychlit realizaci finanční pomoci EU na období 2021–2027. Prozatím bylo programování finanční pomoci EU uzavřeno s velmi malým počtem zemí jižního a východního Středomoří (Egypt a Jordánsko). Na druhé straně se zelené partnerství mezi EU a Marokem, podepsané v říjnu 2022 s cílem realizovat vnější rozměr Zelené dohody pro Evropu, má stát vzorem pro spolupráci mezi EU a zeměmi jižního a východního Středomoří, jejímž účelem je urychlit ekologickou transformaci.

3.6 Prosazování infrastruktur pro energii z obnovitelných zdrojů po celém Středomoří se může stát cenným nástrojem pro udržitelný a inkluzivní hospodářský růst, regionální obchod a spolupráci. Rozvoj těchto infrastruktur může přinést novou příležitost k tomu, aby se středomořský region stal předním dodavatelem energie pro evropský trh, a zároveň posílit energetickou bezpečnost zemí jižního a východního Středomoří. Kromě toho rozvoj odvětví energie z obnovitelných zdrojů stimuluje vytváření pracovních míst (pro vysoce kvalifikované pracovníky) a prosperitu a přispívá k udržitelnému rozvoji ekonomik v zemích jižního a východního Středomoří. Prostřednictvím Středomoří může Evropská unie zaujmout vedoucí pozici v oblasti transformace energetiky a průmyslu. Právě přední průmyslová odvětví EU využívající zelené technologie mohou posílit své globální i regionální postavení pomocí investic do příležitostí, které země jižního a východního Středomoří nabízejí.

3.7 Komparativní výhoda Středomoří při výrobě solární a větrné energie a synergie s rostoucím odvětvím čistého vodíku jsou zjevné. Je rovněž jasné, že obnovitelné zdroje energie spojené se solární a větrnou energií se díky rychle klesajícím nákladům staly nejlevnějším zdrojem energie, a nabízejí tak příležitosti k dosažení cíle udržitelného rozvoje č. 7 – „Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie pro všechny“.

3.8 Velkou pozornost přitahuje v posledních letech zelený vodík coby prostředek, který může zásadním způsobem přispět k dosažení cílů uhlíkové neutrality. Stal se klíčovou prioritou Zelené dohody pro Evropu jakožto revoluční řešení pro dekarbonizaci těžké dopravy a průmyslových procesů, které zároveň umožňuje ukládat a přepravovat energii z obnovitelných zdrojů.

3.9 Jižní Středomoří bylo označeno za jeden ze tří nejvýznamnějších koridorů pro dovoz zeleného vodíku do EU v měnícím se světě, Vzhledem k obrovskému potenciálu, který nabízejí v oblasti energie z obnovitelných zdrojů, a k jejich zeměpisné blízkosti a potenciálně nízkým nákladům na výrobu vodíku v dlouhodobém horizontu mají země jižního a východního Středomoří jedinečné postavení, díky němuž mohou zaujmout ústřední úlohu v dodavatelském řetězci EU v odvětví zeleného vodíku. Nová Agenda pro Středomoří stanovila cíl dosáhnout do roku 2030 v sousedství EU výkon elektrolyzérů nejméně 40 gigawattů.

3.10 Po návštěvě předsedkyně Evropské komise Ursuly von de Leyen v Káhiře v červnu 2022 bylo oznámeno středomořské vodíkové partnerství s Egyptem, jehož cílem je rozvíjet tamní odvětví obnovitelných zdrojů energie, výrobu nízkouhlíkového a obnovitelného vodíku a nezbytnou infrastrukturu a elektrické sítě. EU a Egypt následně v rámci konference COP27 podepsaly memorandum o porozumění týkající se strategického partnerství v oblasti obnovitelného vodíku. V tomto ohledu je v zájmu tohoto regionu rozšiřovat toto partnerství na další sousední země, a vytvořit tak mnohostranné a skutečně středomořské vodíkové partnerství. Je přitom důležité plně využít potenciál, který v souvislosti s vodíkem nabízí platforma Unie pro Středomoří pro otázky plynu. Dalším příkladem platformy pro spolupráci, kterou by bylo možné rozšířit na energii z obnovitelných zdrojů a zelený vodík, je pak fórum EastMedGas.

3.11 Ačkoli je energetická účinnost pilířem transformace energetiky spočívající v přechodu na uhlíkově neutrální ekonomiku a hnací silou z hlediska energetické bezpečnosti, přitahuje relativně malou pozornost zemí Unie pro Středomoří. Navzdory vysokému potenciálu ve středomořském regionu je energetická účinnost podle sítě středomořských odborníků na změnu klimatu a životního prostředí (MedECC) stále v plenkách. Může však výrazně pomoci při snižování emisí skleníkových plynů a vytváření pracovních příležitostí. Přináší také úspory nákladů a zvýšení produktivity firem, což má v současné situaci zásadní význam. Doprava, průmysl a stavebnictví jsou odvětví, kde lze dosáhnout výrazných zisků, zejména v zemích jižního a východního Středomoří, v nichž poptávka po energii až do roku 2050 výrazně poroste.

3.12 Úspory energie a energetická účinnost se staly pro EU vysokou prioritou, jak je uvedeno v plánu REPowerEU, zejména s cílem zajistit v krátkodobém horizontu energetickou bezpečnost. Vnější energetická strategie EU také uvádí, že úspory energie a energetická účinnost by se měly stát celosvětovou prioritou, přičemž zkušenosti EU v oblasti regulace, legislativy a stanovování norem by mohly být atraktivním příkladem hodným následování. Jak nová Agenda pro Středomoří, tak ministerské prohlášení Unie pro Středomoří týkající se energetiky zahrnuly mezi priority středomořského regionu začleňování opatření v oblasti energetické účinnosti do všech odvětví a politik. V tomto ohledu je platforma Unie pro Středomoří pro energii z obnovitelných zdrojů a energetickou účinnost zajímavým nástrojem k prosazování opatření v oblasti energetické účinnosti v zemích Unie pro Středomoří, jehož potenciál by mohl být plně využit.

3.13 Úlohu při transformaci energetiky a přechodu na udržitelné způsoby výroby a spotřeby sehrává ve středomořském regionu i zemní plyn, a sice tím, že ve skladbě zdrojů energie nahrazuje uhlí a ropu. Tuto úlohu potvrzuje skutečnost, že taxonomie EU uděluje po stanovenou lhůtu určitým fosilním plynům status „přechodných činností přispívajících ke zmírňování změny klimatu“, a to v závislosti na konkrétních podmínkách a požadavcích na transparentnost. Očekává se, že zemní plyn bude ve skladbě zdrojů energie EU nadále hrát důležitou úlohu až do roku 2030 a poté bude jeho použití klesat v souladu se závazky v oblasti klimatické neutrality.

3.14 Jak je zmíněno v ministerském prohlášení Unie pro Středomoří týkajícím se energetiky a v nedávno podepsaném memorandu o porozumění mezi EU, Egyptem a Izraelem, je nanejvýš důležité usilovat o dekarbonizaci dodavatelského řetězce zemního plynu ve středomořském regionu, zejména pokud jde o úniky methanu. Za tím účelem by mohly být vyčleněny zvláštní finanční prostředky na činnost v oblasti výzkumu a vývoje.

3.15 Objev velkých zásob zemního plynu ve východním Středomoří je velkou příležitostí pro pobřežní země i pro celý region. Jsou vyjadřovány naděje, že průzkum a zpeněžení zásob zemního plyn na Kypru, v Egyptě a v Izraeli přispěje k regionálnímu hospodářskému rozvoji, podpoří součinnost a zlepší evropskou energetickou bezpečnost diverzifikací dodávek zemního plynu na evropský trh a snížením ruského podílu na tomto trhu. To se stalo prioritou s ohledem na zhoršující se vztahy s Ruskem a na to, že Rusko ve svém konfliktu s Ukrajinou používá dodávky zemního plynu jako zbraň.

V této souvislosti se diskutovalo o různých projektech týkajících se přepravy zemního plynu z východního Středomoří na evropský trh. Projekt plynovodu EastMed měl propojit naleziště zemního plynu v Izraeli, v Egyptě a na Kypru s evropským trhem prostřednictvím Řecka. Kvůli nevyřešeným politickým konfliktům a regionálním rivalitám ve východním Středomoří, včetně pokusů Turecka zpochybnit výlučné ekonomické zóny Řecka a Kyperské republiky, však přetrvávala výrazná geopolitická rizika pro významné investice v tomto regionu. Za těchto okolností zůstala cena těžby a přepravy zemního plynu prostřednictvím navrhovaného plynovodu EastMed na úrovni, která byla pro evropský trh se zemním plynem nepřiměřeně vysoká.

3.16 Místní zásoby zemního plynu poskytnou zásadní pomoc, pokud jde o naplnění rostoucích energetických potřeb pobřežních států ve východním Středomoří, a přebytek lze vyvážet jako zkapalněný zemní plyn (LNG) na celosvětový trh – a zejména do EU – přes Egypt, což nabízí částečné řešení problému se zpeněžením.

3.17 V rámci plánu REPowerEU pro co nejrychlejší ukončení závislosti EU na Rusku, který byl přijat po invazi Ruska na Ukrajinu, se od dodavatelů LNG a plynu z plynovodů v jižním a východním Středomoří (Egypt, Izrael a Alžírsko) žádá, aby zaujali výraznější úlohu při diverzifikaci dodávek plynu do EU a zvýšili své dodávky do EU. Totéž je stanoveno i ve vnější energetické strategii EU. Memorandum o porozumění podepsané EU, Egyptem a Izraelem dokládá význam spolupráce založené na obchodu se zemním plynem v regionu a změnu uspořádání vztahů v oblasti energetiky ve prospěch středomořských provozovatelů, k čemuž vedla ruská invaze na Ukrajinu. Politická nestabilita brání tomu, aby v této nové situaci hrála výraznější úlohu Libye, a to navzdory jejím rozsáhlým zásobám zemního plynu.

4. **Výzvy a příležitosti**

4.1 Klíčovým úkolem pro dosažení cílů transformace energetiky, včetně rozšíření využívání energie z obnovitelných zdrojů, zajištění energetické bezpečnosti, diverzifikace dodávek a snížení nákladů na energetické systémy, by mohla být integrace středomořského trhu s energií. Žádná země nemůže dosáhnout úspěšné transformace bez výroby, ukládání a vývozu čisté energie, bez připojení své přenosové soustavy k soustavám sousedů a bez toho, aby se stala součástí nové infrastruktury, know-how, technologií a modelu řízení, v souladu se Zelenou dohodou pro Evropu.

Vzhledem k doplňkovostem v oblasti energetiky mezi severem a jihem jsou pro rozvoj integrovaného energetického systému v evropsko-středomořské oblasti zásadní energetická propojení. Jak je však řečeno ve zprávě Unie pro Středomoří a OECD o regionální integraci v Unii pro Středomoří, jsou propojení ve středomořském regionu stále v raných fázích rozvoje. S elektrizační soustavou EU jsou v současnosti propojeny a synchronizovány pouze Turecko a země Maghrebu, přičemž jedinou linkou spojující EU s jižním Středomořím je přeshraniční propojení mezi Marokem a Španělskem. Je zapotřebí většího počtu propojení, zejména za účelem rozvoje flexibility elektrizační soustavy v rámci energetického systému založeného na obnovitelných zdrojích a na elektřině v evropsko-středomořském regionu, který je často označován za „přirozenou síťovou komunitu“ (Escribano).

4.2 Probíhají různé projekty propojení napříč Středomořím, včetně projektu propojovacího vedení mezi Evropou a Afrikou (největší budované propojovací vedení na světě mezi Egyptem, Kyprem, Řeckem a EU), projektu propojení Itálie – Černá Hora – Srbsko – Bosna a Hercegovina (první propojení mezi EU a zeměmi západního Balkánu pro obchod s energií z obnovitelných zdrojů) a propojovacího vedení Elmed (propojovací elektrické vedení mezi Tuniskem a Itálií pro obchod s elektřinou). Hlavní středomořský plán pro elektrické propojení z roku 2020, vypracovaný středomořskými provozovateli přenosových soustav (sdružení Med-TSO), určil 15 projektů propojení, přičemž tento plán poskytuje kvantitativní a kvalitativní analýzu prokazující proveditelnost regionální mnohostranné spolupráce.

4.3 Země na periferii středomořských hranic EU, které využívají vnitřní trh EU s energií, mají vhodnou pozici pro to, aby se staly dovozními středisky pro vstup nízkonákladové energie z obnovitelných zdrojů na trh EU. Tak by tomu bylo zejména v případě Španělska, Malty, Itálie, Řecka a Kypru. Je možné pokračovat v obchodních vztazích EU s vnějšími partnery, a to způsobem, který je v souladu s cíli Zelené dohody pro Evropu.

4.4 Je třeba usilovat o vyřešení toho, že chybí harmonizovaný regulační rámec na regionální, celostátní a nižší než regionální úrovni, což je překážkou pro rozvoj integrovaného středomořského trhu s energií. Interoperabilita energetických systémů a vhodné řízení propojení jsou důležitými prvky, kterými je třeba se zabývat. Nedostatek moderních propojení mezi jižními zeměmi nebo nízké využívání těchto propojení společně s tím, že se obchod s elektřinou drží na skromné úrovni (zejména v případě oblasti Maghrebu, navzdory existujícím propojením), zasluhuje pozornost tvůrců politik a subjektů působících v oblasti energeticky.

4.5 Třístranná spolupráce v oblasti energetiky ve Středomoří poskytla v posledních letech rostoucí počet příležitostí pro kooperaci a očekává se, že zůstane účinným modelem založeným na všestranně přínosném přístupu, zejména ve východním Středomoří mezi zeměmi jako Řecko, Kypr, Egypt, Izrael a Jordánsko. Posílení třístranné spolupráce, zejména pokud jde o energii z obnovitelných zdrojů, by mohlo podpořit více výměn a také přispět k lepším bilaterálním vztahům v regionu.

4.6 Jedna z hlavních výzev spojených s urychlením transformace energetiky a dosažením energetické bezpečnosti ve středomořském regionu se týká financování klíčových energetických projektů, zejména nákladné fyzické infrastruktury. Financování závisí na vládách, mezinárodní finanční pomoci a soukromém sektoru. Evropský fond pro udržitelný rozvoj plus (EFSD+) v rámci nástroje NDICI – Globální Evropa by měl pomoci s prosazováním veřejných a soukromých investic v jižním sousedství prostřednictvím inovativních finančních nástrojů.

4.7 Transformace energetiky ve Středomoří vyžaduje, aby soukromý finanční sektor přešel od investic do fosilních paliv k projektům založeným na obnovitelných zdrojích. Podle OECD se přímé investice do regionu Blízkého východu a severní Afriky stále příliš zaměřují na projekty spojené s fosilními palivy, zatímco investice do energie z obnovitelných zdrojů, byť rostou, nevyužívají plný potenciál tohoto odvětví. Mnohé z významných vnitrostátních energetických společností ve Středomoří jsou tradičními energetickými společnostmi, jejichž portfolia tvoří primárně investice a podnikání spojené s fosilními palivy. U některých z nich však stále více dochází k posunu investičních priorit směrem k trhu s energií z obnovitelných zdrojů.

4.8 Má-li se do energetického sektoru přilákat více investic, je třeba zlepšit podnikatelské prostředí v zemích jižního a východního Středomoří. V mnoha státech Středomoří přetrvávají systémové překážky související s hospodářskou soutěží, s liberalizací trhů s elektřinou, s tím, že chybí nezávislé regulační orgány, a s přístupem k pozemkům. Tyto překážky je třeba řešit, aby se napomohlo investicím. Finanční pomoc EU zemím jižního a východního Středomoří lze propojit s prováděním reforem zaměřených na odstranění těchto překážek.

4.9 Jak bylo projednáno na Evropsko-středomořském summitu v červenci 2023, mohly by být prozkoumány a zavedeny inovativní modely financování s cílem urychlit realizaci projektů v oblasti energie z obnovitelných zdrojů. Zkoumání nových mechanismů financování, jako jsou zelené dluhopisy nebo udržitelné investiční fondy, může přesměrovat kapitál do klíčových energetických projektů a infrastruktury, které podporují přechod na čistou energii. Financování by mělo být diverzifikováno a spravedlivě rozloženo mezi vlády, sociální partnery a organizace občanské společnosti. Zejména organizace občanské společnosti hrají klíčovou úlohu, pokud jde o zmírňování negativních dopadů transformace energetiky, a měly by být podporovány, aby zvýšily své kapacity a zdroje.

4.10 Díky spolupráci s mezinárodními finančními institucemi a fondy bude posílena finanční podpora určená na iniciativy v oblasti transformace energetiky a na rozvoj udržitelné infrastruktury.

4.11 Mikropodniky a malé a střední podniky, které jsou páteří ekonomik zemí jižního a východního Středomoří, by mohly být základní součástí nové evropské energetické strategie v evropsko-středomořském regionu. Tyto podniky jsou hnací silou, pokud jde o růst i inovace, a proto jim připadá důležitá úloha při rozvoji technologií a v rámci celého hodnotového řetězce spojeného s transformací energetiky, přičemž tato role spočívá v tom, že poskytnou odborné znalosti a řešení jiným podnikům, občanům a veřejnému sektoru v celém Středomoří.

4.12 Je naléhavě nutné podpořit mikropodniky a malé a střední podniky a domácnosti v tom, aby co nejlépe pochopily a zvládly energetickou transformaci. EHSV vyzývá, aby byla uplatňována rozsáhlá a cílená informační a osvětová opatření, která by koordinovaně a vzájemně se doplňujícím způsobem prováděly Evropská komise a členské státy společně s podnikatelskými organizacemi, komorami, sociálními partnery a dalšími příslušnými zúčastněnými stranami.

4.13 Je velmi důležité, aby EU a členské státy urychlily zelené investice do mikropodniků a malých a středních podniků tím, že zajistí příznivé, předvídatelné a povzbudivé regulační prostředí, a stejně tak tím, že umožní rychlý, snadný, jednoduchý a sledovatelný přístup k finančním prostředkům, který bude přizpůsobený různým potřebám jednotlivých skupin mikropodniků a malých a středních podniků.

4.14 Je nezbytná úzká spolupráce mezi poskytovateli vzdělávání a mikropodniky a malými a středními podniky na přizpůsobování odborné přípravy kompetencím a dovednostem potřebným v rámci ekologické transformace. EHSV se mimoto domnívá, že je velmi důležité podporovat inovační činnost mikropodniků a malých a středních podniků prostřednictvím pobídek ke spolupráci a usnadňování spolupráce s dalšími podniky, jejich organizacemi, komorami, univerzitami a výzkumnými institucemi.

4.15 Je zásadní posílit postavení komunit, aby se mohly aktivně účastnit rozhodovacích procesů, a zajistit tak, aby byly vyslyšeny jejich názory a uspokojeny jejich potřeby. Nezbytně nutné je zapojit sociální partnery a organizace občanské společnosti do celého politického cyklu.

4.16 Díky spolupráci se školami, univerzitami a organizacemi občanské společnosti získá mladší generace znalosti o obnovitelných zdrojích energie a o udržitelnosti. Z příslušníků této generace se tak budou moci stát zastánci a strůjci transformace energetiky.

4.17 Za současné situace, která pramení z ruské invaze na Ukrajinu a z následné politiky EU, jejímž cílem je ukončit závislost EU na ruských fosilních palivech, se do centra pozornosti opět dostal zemní plyn. V současnosti se probírají a plánují nové investice do plynárenské infrastruktury – zejména do infrastruktury pro LNG a v menší míře do plynovodů – a průzkum zaměřený na zvýšení a diverzifikaci dodávek zemního plynu do EU, a to i od středomořských dodavatelů. Tyto investice by mohly zůstat v souladu s cíli EU v oblasti klimatu. Současné krátkodobé aspekty by EU a její středomořské partnery neměly odvádět od zásady, že zemní plyn musí zůstat přechodným zdrojem energie, o nějž se ve střednědobém horizontu postupně upustí.

4.18 Aby bylo možné plně využít stávajících terminálů LNG, zejména v Řecku, Portugalsku a Španělsku, mohla by být energetická integrace EU posílena tak, aby umožňovala tok dováženého zemního plynu do zbytku EU. Propojovací plynovod Řecko–Bulharsko a výstavba terminálu LNG v řeckém přístavu Alexandroupolis mohou být inspirací pro další a hlubší spolupráci v oblasti energetiky. Plány na vylepšení propojení mezi Iberským poloostrovem a zbytkem Evropy prostřednictvím „zeleného koridoru“, včetně projektu potrubí H2Med pro přepravu vodíku (z Celorica do Zamory a z Barcelony do Marseille), který byl nedávno dohodnut mezi Portugalskem, Španělskem a Francií, jsou v souladu s tímto přístupem.

4.19 Evropsko-středomořská spolupráce v oblasti energetiky by mohla zohledňovat poznatky z neúspěchu velkých projektů, jako byl středomořský solární plán, projekt Desertec nebo evropsko-středomořský energetický okruh. Tyto projekty totiž neuspěly kvůli tomu, že nebyly dostatečně realistické nebo se na složité podmínky vládnoucí v daném místě dívaly příliš zjednodušeně. V zájmu zajištění toho, že evropsko-středomořská spolupráce v oblasti energetiky zůstane všestranně výhodnou, spravedlivou a realistickou, by mohly být lépe zohledněny rozdíly v rozvoji. V tomto smyslu musí základy takovéto spolupráce tvořit přístup k financování, výměna poznatků a budování kapacit.

4.20 Současné narušení situace v oblasti energetiky vedlo k vysoké volatilitě cen, což následně vytváří inflační tlaky ve většině zemí středomořského regionu. Kromě toho nerovnováha spojená s dodávkami energie v kontextu transformace energetiky má dopad cenovou dostupnost energie, a ohrožuje tak přístup zranitelných domácností a mikropodniků a malých a středních podniků k energii. Dopady rostoucích cen energie na spotřebitele a podniky lze zmírnit, a to zejména

vzhledem k tomu, že vzájemné vazby mezi vodou, energií a potravinami jsou základem dlouhodobé socioekonomické stability a blahobytu v evropsko-středomořském regionu. Je důležité, aby se při přechodu k udržitelnějšímu energetickému systému kladl důraz na všeobecný přístup k cenově dostupné a spolehlivé energii v souladu s cílem udržitelného rozvoje č. 7. Tento přechod by měl být spravedlivý pro všechny spotřebitele díky tomu, že budou za účelem vymýcení energetické chudoby zohledněny územní, genderové a sociální rozdíly v přístupu k energii.

4.21 Posun od energetického systému založeného na fosilních palivech k režimu obnovitelných zdrojů má nevyhnutelně geopolitické, hospodářské a sociální důsledky, včetně toho, že budou existovat „ti, kdo v transformaci prohráli“. Aby tato transformace byla spravedlivá, a to i sociálně, mohly by vlády průmyslovým odvětvím založeným na fosilních palivech a lidem, kteří v nich pracují, poskytovat pomoc prostřednictvím programů pro přemisťování pracovníků do průmyslových odvětví budoucnosti, a to na obou stranách středomořské oblasti. EU může podněcovat a podporovat hospodářskou diverzifikaci tzv. rentiérských států, které nadměrně spoléhají na zdroje fosilních paliv, aby zmírnila destabilizační dopady transformace energetiky v tomto regionu.

4.22 S ohledem na posílenou spolupráci v oblasti energetiky mezi EU a jejími partnerskými zeměmi z jižního Středomoří by mohla být zvláštní pozornost věnována aktualizaci stávajících dohod o přidružení. Kapitoly o energetice a investicích mohou být přizpůsobeny novým výzvám. Stěžejní význam má zároveň to, aby do jednání byly zahrnuty i kapitoly o udržitelné obchodní politice, ambiciózním provádění mezinárodních úmluv o lidských právech a základních úmluvách MOP (svoboda sdružování, kolektivní vyjednávání, nucená práce, dětská práce, rovnost příležitostí a zacházení).

V Bruselu dne 26. října 2023.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru

Oliver RÖPKE